

## Magyar közjog és (kül)politika

---

Kukorelli István: *Három István, három nemzeti ünnep, három példakép*. Budapest: Méry Ratio, 2021. 228 o.  
[https://doi.org/10.47707/Kulugyi\\_Szemle.2022.1.11](https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2022.1.11)

### Általános áttekintés

A mű bevezető részre és három fejezetre tagolódik, megjelenítve a „három plusz egy” felosztást, amelyre a későbbiekben még kitérek. Az első fejezet Szent István, a második Széchenyi István, a harmadik pedig Bibó István életútját ismerteti, és rajtuk keresztül Magyarország jog- és alkotmánytörténeti fejlődését, illetve közjogi berendezkedésének változásait követheti nyomon az olvasó, mindezt az író és szerkesztő, dr. Kukorelli István alkotmányjogász professzor sokszor személyes hangvétellű stílusában, mintegy 230 oldalon keresztül.

A Gyarmati György történész által írt bevezető rész a „Triumvirátus... Tripartitum... Triptichon” címet viseli, az „Előszó négy István apropóján” alcímmel – ami a könyv három főszereplőjére és magára a szerzőre utal. A három Istvánban – de merem állítani, hogy mind a négyben – közös, hogy életútjuk szervesen kapcsolódik a honi történelem radikális átfőrmálásának időszakaihoz. Különböző korok történeti és közjogi viszonyainak meghatározó alakjairól szól a könyv, akik jelenlétükkel és tevőleges közreműködésükkel járultak hozzá az egyes rendszerváltoztató történelmi helyzetek alakulásához. A „demokrácia”, a „nyugatosodás”, a „modernizáció”, az „európaiság” koronként mást és mást jelentett, mégis mindhármuk (mind a négyük) vezérlő eszméje azonos (volt): Magyarországot keresztény, modern, európai országgá tenni, és akként megtartani. Hazánkat orientációs pontként, akár egyenesen origóként elhelyezni a kül- és világpolitika koordináta-rendszerében: a tradíció és a modernizáció, valamint a nemzeti fejlődés és az európai haladás metszetében. Közös az Istvánokban az is, hogy mindannyian magánemberi minőségükben is megjelennek

a könyv hasábjain, ami Istentől alárendelt halandóságukra, emberi gyengeségeikre is rávilágít. A mű – bár sokrétűsége miatt műfajilag nehezen besorolható – egyfajta jogtörténeti és eszmetörténeti műként is definiálható. Nézetem szerint azonban ennél jóval több: olyan összetett üzeneteket fogalmaz meg, amelyek mind a mai napig érvényes mondanivalókkal bírnak.

A kötet relevanciáját külpolitikai szempontból az adja, hogy olyan identitásképző iránytűként szolgál, amely a 21. században is érvényes, szilárd orientációs pontokat határoz meg államiságunk ezeréves történelmének, jogi és politikai kereteinek az értelmezéséhez. Erre manapság minden korábbinál nagyobb szükség mutatkozik, úgy a jogi, mint a (kül)politikai viszonyok meghatározása vonatkozásában: az ezeréves államiság és szuverenitás egyértelmű azonosításában. Ekként a könyv – megítélésem szerint – nem csupán a jog- és alkotmánytörténet, de a külpolitika, a külkapcsolatok iránt érdeklődők számára is kifejezetten érdekes és tanulságos lehet.

A kötet szerkezete harmonikus, arányos. A magyar jog- és alkotmánytörténet három ikonikus alakján keresztül láttatja a szerves fejlődési folyamat egyes stációit, amelyeken keresztül az olvasó úgy kap áttekintést Magyarország államszerkezeti és alkotmányjog-történeti alapvetéseiből, hogy közben a könyv megőrzi az olvasmányos, sokszor személyes hangvételt. Az egyes fejezetek lépésről lépésre ismertetik a három Istvánnak a magyar jog- és államfejlődésben betöltött szerepét: jellemzően a jogforrások tételes hivatkozásán és azok kifejtésén, kommentálásán, illetve a negyedik Istvánnak a másik háromhoz fűződő egyes kapcsolódási pontjainak bemutatásán keresztül. Kukorelli professzor szellemi játékosságát lehet felfedezni magában a címválasztásban is; szakértőként és a negyedik Istvánként sajátos viszonyulási pontból szemlélteti a másik háromnak az életútját és hagyatékát. Az egyes fejezetek végén más szerzők hol szakirodalmi, hol szépirodalmi művei vagy azok részletei olvashatók, amelyek az írójuk szubjektív szűrőjén keresztül láttatják az adott államférfit és családapát.



## **I. fejezet: Az „államalapító” Szent István**

A könyv szerzőjének a történelmi kronológia és személyes életútja szempontjából is az „első” Istvánja az a Szent István, aki az ezeréves államiságunk és Magyarország keresztény identitásának jelképe, és – bár annak idején még nem láthatta, de talán érezhette – ezer és még több évre meghatározta és irányba állította hazánk és nemzetünk sorsának alakulását. Kukorelli István pannonhalmi diákként találkozott először igazán Szent István történelmi hagyatékával, ami – véleményem szerint – rendkívül erős hatással bírt a későbbi államművelésének és közjogi gondolkodásának az alakulására. A szerző a diákkori élményei felidézésével segíti megismerni első királyunk államépítő tetteinek a máig ható eredményeit. Az író vonalvezetésén keresztül a történelmi távlatok mellett így megjelennek a belső, személyes élmények és benyomások, a 20. század közepének magyar valósága és annak fiataalként való megélése. Kukorelli Szent Istvánnak nem csupán a történelemformáló királyi, de a fiának, Imre hercegnek szóló intelmek ismertetése révén az apai oldalát is megmutatja – s ezzel az emberi lét összetettségére is rávilágít.

## **II. fejezet: A „fontolva haladó” Széchenyi István**

Nagy ugrást téve az időben az államalapítás után rögvést a 19. századi reformfolyamatokhoz érkezve egy újabb István életébe nyerhetünk bepillantást. Bár Széchenyi nem volt jogász, felvilágosult gondolkodóként hamar felismerte a jogi, alkotmányjogi kultúra és szemléletmód elsajátításának fontosságát. Készítette a tudásvágy, a minél szélesebb körű ismeretek megszerzésének igénye. Értette a rendszert, amelyben élt és működött, mégis jóval nemzedékének kora előtt járt. Tudta, hogy a szuverenitás a nemzeté, és Magyarországot a saját alkotmánya nélkül kormányozni nem lehet. Korszakának alkotmányfelfogása szerint a Korona közjogi fogalom volt, amely a nemzeti szuverenitás teljességének a kifejezője (Verbőczy, 2014, 20. o.), s a történelmi alkotmányunk sarokköve (ez egyébként Magyarország hatályos Alaptörvényének

egyik értelmezési pontja is). A fejezetben feltárul Széchenyi gondolkodásának és nemzetfelfogásának immanens része, de megjelenik a hús-vér ember is. Erre példa Kassai-Farkas Ákosnak a Kukorelli István felkérésére írt, és a fejezet végén olvasható „Széchenyirül” című írása.

### **III. fejezet: A „politikai tízparancsoló” Bibó István**

A könyv harmadik fejezete Bibó István, a 20. századi politikus, alkotmányjogász, államférfi életén át kalauzolja az olvasót. Az író egy személyes élményével indítja el ezt a részt: a Parlament melletti Bibó-szobor előtt gyakorta elhaladva időről időre felteszi magának a kérdést: vajon Bibó hogyan értékelné a mai közállapotainkat. Bibó szellemiségén keresztül mintha az író töprengéseibe nyernénk egy pillanatra betekintést, hogy azután átcsapjon a harmadik István életének alapos ismertetésébe. Ha Bibóról beszélünk, nem maradhat el egyik legfontosabb írásának, a szabadságszerető ember politikai tízparancsolatának a megidézése és elemzése, amely mindmáig minden, a köztársasági eszméhez és a hatalommegosztás elvéhez hű alkotmányjogász origója. Műfajilag egyfajta deklaráció, mintha csak az 1948-as Emberi jogok egyetemes nyilatkozata ihlette volna. A tízparancsolatban rendszeresen visszatérő elem az elnyomás, az önkényeskedés, amelynek az ellenpontja a cselekvő, szabadságszerető ember, hiszen civil kurázsi nélkül nincs alkotmányos demokrácia (Bibó, 2011, 41–43. o.). Szintén kihagyhatatlan Bibó munkásságának ismertetéséből „Az államhatalmak elválasztása egykor és most” című tanulmánya, amelyben arról értekeznek, hogy a hatalom koncentrációja helyett a hatalomgyakorlást jogszerű és értékszempontú, alkotmányos keretek közé kell szorítani. A fejezet Bibó egyéb jellegű közjogi, illetve a közigazgatási intézményrendszert érintő elképzeléseit is boncolgatja, továbbá az 1956-os szerepvállalását és az azt követő hanyattatott sorsát is felidéri.



## Összegzésként

A könyv egyszerre ötvözi a három főszereplő életművének a bemutatását, az általuk megfogalmazott gondolatok, illetve a róluk készült írásművek teljes vagy részleges ismertetését, valamint az író hozzájuk kapcsolódó személyes élményeinek a felvillantását. Habár a kötet jól elkülöníthető részekből épül fel, a szerző személye és az emlékeiből alkotott gondolatfüzér valamennyit szervesen köti össze – anélkül, hogy ez kifejezetten tudatosulna az olvasóban. A könyv álláspontom szerint ettől (is) különleges: úgy ad nagyon részletes, informatív áttekintést a három Istvánról, hogy közben megismerhetjük a negyedik, a szerző, Kukorelli István viszonyulási pontjait, közjogi és államelméleti gondolatvilágát is.

A három fejezet és a három István – ahogy arra a könyv címe is utal – egy-egy nemzeti ünnephez, jelentős alkotmány- és politikátörténeti csomóponthoz kapcsolódik. Míg Szent Istvánnál az államalapítás, a nemzetközösség szervezeti kereteinek a kiépítése és a kereszténység felvételével az akkori modern európai eszmerendszerhez való csatlakozás, addig Széchenyi Istvánnál a rendi, nemesi államszerkezetből a polgári alkotmányosság felé fordulás, Bibó Istvánnál pedig a 20. századi totalitárius rezsimek helyett a demokratikus, jogállami és parlamentáris köztársasági eszméhez való csatlakozás történelmi igényei és lehetőségei villannak fel. A negyedik István az 1989–1990-es rendszerváltoztatás és az azt követő, máig tartó időszak egyik meghatározó közjogtörténeti alakja.

A könyvet jó szívvel ajánlom mind a jog- és államtörténet, mind a közélet, illetve a (kül)politika iránt érdeklődő olvasóknak.

*Mike Gyula*

## Irodalomjegyzék

- Verbőczy István (2014). *Verbőczy István hármaskönyve* (facsimile kiadás). Budapest: Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó.
- Bibó István (2011). A szabadságszerető ember tízparancsolata. In Debreczeni József (szerk.), *Bibó-breviárium*. Budapest: Alexandra Kiadó.